

א. שיטות לזיהוי יוצאים ושיעורי יציאה

צביקה דויטש ומשה שנפלד

תקציר

פרק זה סוקר שיטות המאפשרות לזהות בנתונים קיימים בעלי רקע חרדי (כל מי שהיה חרדי בעבר) ויוצאים (חרדים בעבר אבל לא בהווה), ומשווה את האומדנים העולים מהם לשיעור היוצאים מקרב בעלי רקע חרדי. הממצאים מלמדים כי שיעורי היציאה גבוהים יותר בקרב צעירים, וכי ככלל בקבוצת גיל זו שיעורי היציאה מצויים במגמת עלייה. עם זאת מהנתונים עולה הבדל בין גברים לנשים, שכן על פי נתוני 2022-2020 שיעור היציאה בקרב גברים צעירים עומד על 14%-15% (על בסיס נתוני הסקר החברתי וסקר כוח אדם בשיטת דש"ת) ובקרב נשים - על 10%-12% (הסקר החברתי).

הגדרות ומקורות נתונים

קבוצות

קבוצות משנה

יוצאים - חרדים בעבר ולא בהווה (קיצור ליוצאי החברה החרדית)
חרדים מבית - חרדים בעבר ובהווה
מצטרפים - לא היו חרדים בעבר אבל חרדים בהווה

קבוצות רחבות

בעלי רקע חרדי - כל מי שהיה חרדי בעבר (חרדים מבית + יוצאים)
חרדים כיום - כל מי שחרדי בהווה (חרדים מבית + מצטרפים)

מקורות הנתונים ושיטות הזיהוי (*)

הסקר החברתי של הלמ"ס - לשנים 2017-2021 וכן 2007-2012, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64. זיהוי עבר חרדי: גדל/ה במשפחה חרדית לפי הגדרה עצמית (בגיל 15); זיהוי הווה חרדי: חרדי/ת לפי הגדרה עצמית.

סקר כוח אדם (סכ"א) של הלמ"ס - לשנים 2020-2022, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-54. זיהוי עבר חרדי: בוגר ישיבות חרדיות לפי דיווח עצמי (שיטת דש"ת); זיהוי הווה חרדי: חרדי לפי הגדרה עצמית (רמת משק הבית).

רגב וגורדון (2021) - עיבוד המחברים לנתוני סקר כוח אדם שמוזג עם נתונים מנהליים, לשנים 2017-2018, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64. זיהוי עבר חרדי: גדל/ה במשפחה חרדית לפי הגדרה מנהלית (משפחה מזוהה כחרדית לפי מוסדות לימוד של בני המשפחה בתיכון על בסיס נתונים מנהליים); זיהוי הווה חרדי: חרדי/ת לפי הגדרה עצמית (ברמת משק הבית).

(*) עוד על השיטות ראו להלן ובהרחבה בנספח המקוון.

א-1 מבוא

אף שחוקרים עסוקים בשאלה כיצד לזהות "חרדים" בבסיסי נתונים,¹ העיסוק ביוצאי החברה החרדית - אלה שבצעירותם השתייכו לחברה החרדית אבל בשלב כלשהו בחייהם עזבו אותה - כמעט שלא קיים, ומכאן גם החוסר באומדנים של שיעורם. פרק זה מטרתו לסקור שיטות המאפשרות לזהות בנתונים קיימים בעלי רקע חרדי (כל מי שהיה חרדי בעבר) ויוצאים (חרדים בעבר אבל לא בהווה), ולהשוות את האומדנים השונים של שיעורי היציאה: שיעור היוצאים מקרב בעלי רקע חרדי.

יוצאים הם חרדים בעבר ולא בהווה, ולכן כשמדובר בזיהוי שלהם מתוך נתונים קיימים - שלא באמצעות השאלה הישירה "האם אתה חרדי לשעבר?"² - האתגר הוא הצורך לזהות בנתונים הן חרדיות בעבר והן חרדיות בהווה. ואולם לצד האילוצים שמעמידים הנתונים מבחינת המידע שיש בהם, עולה גם השאלה כיצד מגדירים "חרדיות בעבר" ו"חרדיות בהווה", ולאילו צרכים.

מכיוון ש"עבר חרדי" או "רקע חרדי" מתייחס לגיל הנערו והילדות, ניתן להתייחס להשתייכות לחברה החרדית באמצעות שני מאפיינים: משפחת המוצא ומוסדות הלימוד, בעיקר בגיל התיכון, כאשר היבט ההשתייכות המועדף מושפע גם מתחום התוכן. כך למשל כאשר נבחנת השפעה של הנורמות החברתיות והקהילתיות תועדף בדרך כלל התייחסות לאופי משפחת המוצא, וכאשר נבחנת השפעה של רקע השכלתי - תועדף התייחסות למוסדות הלימוד. נדגיש כי אף שבחברה החרדית קיימת בדרך כלל חפיפה בין שני סוגי ההשתייכות - שכן משפחות חרדיות נוטות לשלוח את ילדיהן למוסדות לימוד חרדיים - לעיתים אין התאמה מושלמת בין השתיים. כך לעיתים על אף ההעדפה לזיהוי על פי היבט אחד - למשל משפחת המוצא - בשל אילוצי הנתונים הזיהוי נעשה על פי היבט אחר - מוסד הלימודים. נוסף על סוגי המידע, בסיסי הנתונים נבדלים ביניהם גם במקורות המידע, וכיום המידע הזמין בהם בדבר מידת הדתיות של משפחת המוצא מתבסס על הגדרה עצמית או הגדרה מנהלית, והמידע על מוסד הלימודים מתבסס על דיווח עצמי של הנסקר/ת או על נתונים מנהליים.³

כאשר מדובר בזיהוי של "הווה חרדי" בהקשרים רבים הדרך הטובה ביותר היא התבססות על הגדרה עצמית כחרדי. עם זאת לא כל בסיסי הנתונים מספקים הגדרה כזאת, ולעיתים ההגדרה העצמית של "חרדיות בהווה" היא רק ברמת משק הבית. אף שהפער לרוב קטן, לעיתים יש לו משמעות, למשל כשמדובר ביוצאים צעירים שמתגוררים בבית הוריהם ולכן יסווגו כחרדים.

בחלק א-2 נסקור את שתי השיטות המשמשות אותנו לזיהוי יוצאים ובעלי רקע חרדי בשני בסיסי נתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה - סקר כוח אדם (סכ"א) והסקר החברתי - ונשווה אותם לשיטה ששימשה את רגב וגורדון (2021); בחלק א-3 יוצגו אומדנים לשיעורי יציאה בשלוש השיטות; ובחלק א-4 יוצג ניתוח של מגמות בשיעורי היציאה על בסיס נתוני הסקר החברתי.

1. לסקירות לדוגמה ראו למשל פרידמן ואחרים, 2011; משרד ראש הממשלה, 2021.

2. לדוגמה לשאלה בדבר חרדיות לשעבר לפי הגדרה עצמית, ראו שאלון שהפיץ מכון אסקריא (2022).

3. הגדרה עצמית - זיהוי סובייקטיבי (עצמי או של משק הבית/ המשפחה); הגדרה מנהלית - זיהוי על בסיס נתונים מנהליים (למשל של משרד החינוך); דיווח עצמי - דיווח על נתון אובייקטיבי (למשל על שירות צבאי או לימוד בישיבה).

א-2 השוואת שיטות לזיהוי יוצאים

השיטות הנסקרות בפרק זה מתבססות כולן על זיהוי בנתונים של עבר חרדי והווה חרדי, אבל הן נבדלות בהגדרות הספציפיות, בעיקר בשל המידע הקיים בבסיסי הנתונים.

א-2.1 זיהוי בסקר החברתי

עבר חרדי: גדלה/ה במשפחה חרדית לפי הגדרה עצמית (בגיל 15)

הווה חרדי: חרדי/ת לפי הגדרה עצמית (זיהוי ברמת הפרט)

בסקר החברתי קיימות שאלות מובנות על רמת הדתיות של הנסקר/ת בהווה ובעבר. השאלה על העבר מנוסחת כהגדרה עצמית של המשפחה (הבית שבו גדלה/ה) בגיל 15, ואילו השאלה על ההווה מנוסחת כהגדרה עצמית ברמת הפרט.⁴ להרחבה נוספת על השיטה ראו בנספח המקוון.

א-2.2 זיהוי בסקר כוח אדם (סכ"א) (שיטת דש"ת)

עבר חרדי: בוגר ישיבות חרדיות לפי דיווח עצמי

הווה חרדי: חרדי לפי הגדרה עצמית (זיהוי ברמת משק הבית)

בנתוני סכ"א חרדיות בעבר מזוהה בשיטת דויטש, שנפלד ותירוש (דש"ת), בהתבסס על לימודים בישיבות חרדיות לפי דיווח עצמי, מידע הזמין משנת 2016. משנה זו ואילך גברים יהודים נשאלים האם למדו בכל אחת מהישיבות הבאות: ישיבה קטנה, ישיבה תיכונית, ישיבה גדולה, ישיבה גבוהה, כולל, ישיבת הסדר. שיטה זו מגדירה "בוגר ישיבה חרדית" – כלומר חרדי בעבר – את מי שדיווח שלמד בישיבה קטנה או גדולה, אך לא דיווח שלמד בישיבת הסדר.

ההגדרה מבוססת על המאפיינים המגזריים של הישיבות: בניגוד לישיבה תיכונית, המשלבת לימודי חול ומשתייכת בדרך כלל למגזר הדתי-לאומי (למעט ישיבות ספורות שמיועדות לציבור החרדי), ישיבה קטנה היא כינוי חרדי לישיבה לתלמידים בגיל תיכון, ללא לימודי חול; וישיבה גדולה היא כינוי חרדי למה שמכונה במגזר הדתי-לאומי ישיבה גבוהה, שבה לומדים תלמידים מכיתה י"ב ומעלה. המגבלה של השיטה שאינה מזהה כבעלי רקע חרדי בוגרי ישיבות תיכוניות חרדיות שלא למדו בישיבה גדולה, ומכאן שעלולה שלא לזהות אותם כיוצאים.

חרדיות בהווה היא בהגדרה עצמית לפי מידת הדתיות של משק הבית, מידע שזמין משנת 2014. משנה זו ואילך הסקר מסווג את מידת הדתיות של הפרטים לפי אורח החיים מבחינה דתית של בני משק הבית. בהנחה שרק חרדים מעטים מתגוררים במשק בית לא חרדי, ורק מיעוט מהיוצאים מתגוררים במשק בית חרדי, ניתן להניח שמידת הדתיות של משק הבית מייצגת את כל חבריו.⁵ יש לציין כי זיהוי ההווה בנתוני סכ"א באמצעות שאלה זו מתאים בעיקר לגילים המבוגרים ופחות לצעירים מתחת לגיל 25, כפי שיוסבר בסעיף הבא.

להרחבה על השיטה ראו בנספח המקוון.

א-2.3 שיטת רגב וגורדון

עבר חרדי: גדלה/ה במשפחה חרדית לפי הגדרה מנהלית

הווה חרדי: חרדי/ת לפי הגדרה עצמית (זיהוי ברמת המשק הבית)

נוסף על שתי שיטות אלו, קיימת השיטה של רגב וגורדון (2021), המשלבת בנתוני סכ"א נתונים מנהליים שבאמצעותם היא מזהה חרדי בעבר כבן למשפחה שרוב ילדיה למדו בגיל התיכון במוסדות המסווגים כחרדיים (משפחה חרדית לפי הגדרה מנהלית). זיהוי ההווה החרדי הוא לפי הגדרה עצמית, באמצעות שאלת רמת דתיות משק הבית בסקר כוח אדם, בדומה לשיטת דש"ת.

4. נוסח שאלת ההווה: "האם אתה רואה את עצמך כ: חרדי, דתי, מסורתי-דתי, מסורתי לא כל כך דתי, לא דתי-חילוני". נוסח שאלת העבר: "כשהיית בן 15, האם הבית שבו גדלת היה: חרדי, דתי, מסורתי-דתי, מסורתי לא כל כך דתי, לא דתי-חילוני".

5. "נציג של משק הבית מוסר מידע על אורח החיים מבחינה דתית של כל הגרים בדירה. אופניות השאלה: חילוני, מסורתי, דתי, דתי מאוד, חרדי (למשקי בית יהודיים בלבד), אורח חיים מעורב (במשקי בית שבהם יותר מנפש אחת, ושיש יותר מאורח חיים אחד מבחינה דתית)". (למ"ס, 2023, עמ' 36).

א-2.4 סיכום השיטות ומגבלותיהן

לוח א-1 מסכם את שלוש השיטות ומקורותיהם:

הסקר החברתי, הכולל שאלות מובנות של הלמ"ס המאפשרות לזהות לפי הגדרה עצמית את העבר ואת ההווה החרדיים.

סקר כוח אדם (סכ"א) בשיטת דש"ת, המזהה את העבר החרדי לפי דיווח עצמי על לימודים בישיבות חרדיות ואת ההווה לפי הגדרה עצמית.

שיטת רגב וגורדון, המשלבת את נתוני סכ"א עם נתונים מנהליים, ומזהה את העבר החרדי לפי מוסדות לימוד של ילדי המשפחה על בסיס נתונים מנהליים, ואת ההווה לפי הגדרה עצמית מתוך נתוני סכ"א.

לוח א-1 סיכום השיטות: מקורות הנתונים ושיטות הזיהוי

מקור הנתונים	הסקר החברתי ¹	סקר כוח אדם בשיטת דש"ת ²	שיטת רגב וגורדון (2021)
מקור הנתונים	הסקר החברתי	סכ"א לגברים	סכ"א בשילוב נתונים מנהליים
זיהוי העבר החרדי	גדל/ה במשפחה חרדית לפי הגדרה עצמית (בגיל 15)	בוגר ישיבות חרדיות לפי דיווח עצמי	גדל/ה במשפחה חרדית לפי הגדרה מנהלית ³
זיהוי ההווה החרדי	חרדי/ת לפי הגדרה עצמית (זיהוי ברמת הפרט)	חרדי לפי הגדרה עצמית (זיהוי ברמת משק הבית)	חרדי/ת לפי הגדרה עצמית (זיהוי ברמת משק הבית)

1. שיטה זו שימשה גם את שנפלד (2020), ישראל וגלבוש (2017) וכן את ויינרב ובלס (2018).
2. דויטש, שנפלד ותירוש (בהכנה).
3. משפחה מזוהה כחרדית לפי מוסדות לימוד של בני המשפחה בתיכון על בסיס נתונים מנהליים.

שלוש השיטות נבדלות זו מזו בזיהוי העבר החרדי. שיטת דש"ת מזהה את העבר החרדי על בסיס לימודים בישיבה חרדית, ולכן מתאימה לזיהוי גברים בלבד, ואילו הסקר החברתי ורגב וגורדון מזהים את העבר החרדי על פי דתיות המשפחה. עם זאת מקור הנתונים על המשפחה שונה: בסקר החברתי דתיות המשפחה נקבעת על פי הגדרה עצמית של הנסקר/ת, ואילו אצל רגב וגורדון אופי המשפחה נקבע על בסיס נתונים מנהליים. בכל האמור בזיהוי ההווה החרדי כל השיטות מבוססות על הגדרה עצמית, אך בניגוד לסקר החברתי, שבו הזיהוי נעשה ברמת הפרט, בשיטת דש"ת ושיטת רגב וגורדון הזיהוי הוא ברמת משק הבית.

לזיהוי ברמת משק הבית יש חסרונות, שכן ההנחה שכל הפרטים דומים בחרדיות (כן/לא) מתאימה בעיקר לגילים המבוגרים ופחות לצעירים מתחת לגיל 25, שלעיתים על אף הבדלים מתגוררים בבית הוריהם. מגבלה נוספת נוגעת בעיקר לאלה שעדיין חרדים: הנתונים בסכ"א אינם כוללים לנים בפנימיות, ששיעורם בקרב גברים חרדים מתחת לגיל 25 גבוה למדי. מצב זה מביא לידי ייצוג חסר של גברים חרדים.⁶

זאת ועוד, בכל האמור באומדנים של מספר החרדים כיום ושל בעלי רקע חרדי נתוני סכ"א מציגים מגמות בלתי מוסברות, שנמצאו רק בהם ולא בסקר החברתי. ייתכן כי מגבלה זו יסודה במבנה המתודולוגי של הסקר, שהותאם לזהות מגמות בתעסוקה ופחות להתפתחות גודלי אוכלוסייה (להרחבה ראו נספח א-1). מגבלות אלו משותפות לשתי השיטות המבוססות על בסיס נתונים זה: רגב וגורדון ושיטת דש"ת.

6. אך שבקבוצת הגיל 18-24 גברים חרדים אמורים להיות 51% מהאוכלוסייה (פראן וקלינגר, 2018). בנתוני סכ"א לשנים 2020-2022 שיעור הגברים הממוצע הוא 40% בלבד.

א-3 השוואת שיעורי היציאה לפי השיטות

סעיף זה מציג באופן השוואתי את שיעורי היציאה כפי שחושבו מתוך נתוני הסקר החברתי ונתוני סכ"א בשיטת דש"ת, ובהשוואה לממצאים של רגב וגורדון (2021). בכל השוואה נעשתה התאמה הן לשנות הדגימה והן לקבוצות הגיל, שכן שיעור היציאה עשוי להשתנות בתלות במשתנים אלה.

בחלק הראשון יוצגו נתונים עדכניים של שיעורי היציאה בהשוואה בין נתוני הסקר החברתי לנתוני סכ"א בשיטת דש"ת; ובחלק השני יושו שיעורי היציאה על פי רגב וגורדון לשיעורים על בסיס נתוני הסקר החברתי.

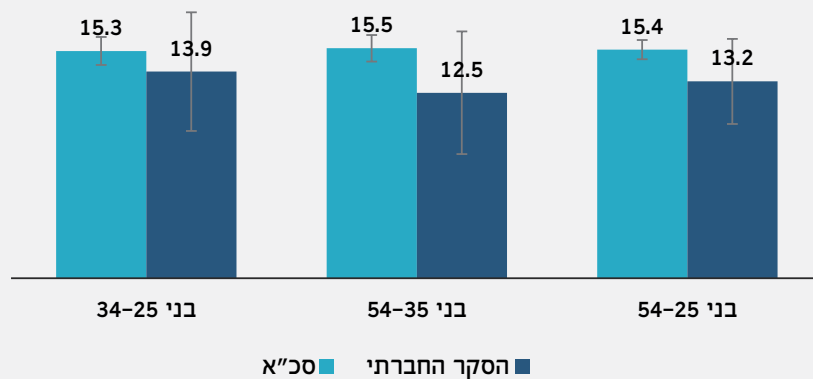
א-3.1 שיעורי היציאה על בסיס נתוני הסקר החברתי וסקר כוח אדם

שיעורי היציאה בהשוואה בין נתוני הסקר החברתי ונתוני סכ"א בשיטת דש"ת חושבו לשנים 2020-2022 עבור בני 25-54 ובחלוקה לפי גיל - צעירים (25-34) ומבוגרים (35-54).⁷ מכיוון שנתוני סכ"א בשיטת דש"ת מספקים נתונים לגברים בלבד, ניתוח הנתונים על גברים התבסס על שני המקורות, ואילו ניתוח הנתונים על נשים, גם בהשוואה לגברים, על מקור אחד.

שיעור היציאה של גברים צעירים (25-34) גבוה יחסית ועומד על 13.9% לפי הסקר החברתי ועל 15.3% לפי נתוני סכ"א, כאשר לפי הסקר החברתי בקרב מבוגרים שיעור היציאה נמוך יותר (12.5% בקרב בני 35-54), ולפי נתוני סכ"א אין הבדל ניכר בין צעירים למבוגרים (תרשים א-1). את ההבדלים בממצאים בין שני המקורות סביר לייחס להבדלים בשיטות הדגימה של שני הסקרים, ופחות לטעויות דגימה, שכן אף שבסקר החברתי שולי השגיאה גבוהים יותר, הבדלים אלו קיימים בעקביות גם כשנתוני הסקר החברתי מחושבים בממוצע על פני שנים רבות יותר, ושולי השגיאה מצטמצמים במידה ניכרת. לצורך הבנת ההבדלים, נדרש מחקר מעמיק יותר.

בקרב גברים צעירים שיעורי היציאה העדכניים (2020-2022) עומדים על 14%-15%

תרשים א-1 | שיעורי היציאה בקרב גברים - בחלוקה לקבוצות גיל ולפי מקור הנתונים (2020-2022)

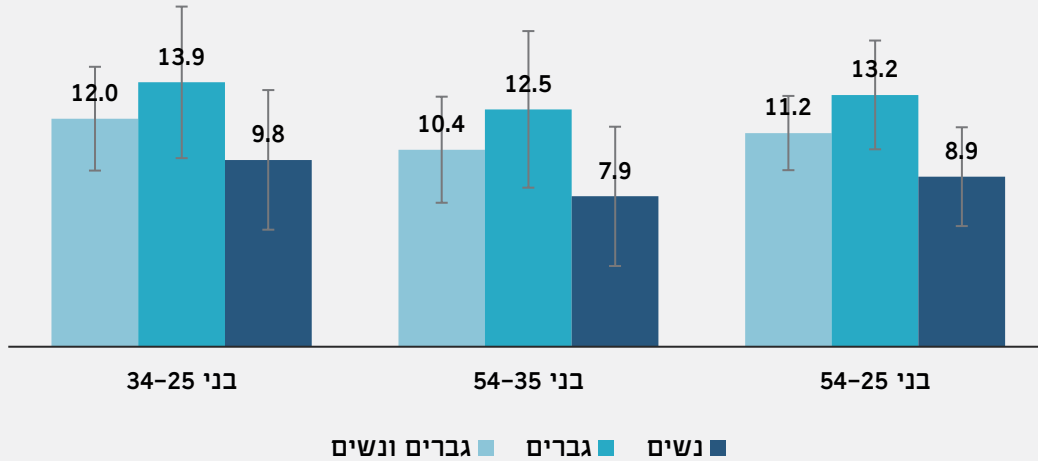

מקור: נתוני הסקר החברתי, גברים מרקע חרדי.

השוואה בין גברים לנשים בנתוני הסקר החברתי (תרשים א-2) מעלה כי שיעורי היציאה של נשים נמוכים מאלה של הגברים אצל צעירים ומבוגרים כאחד - כשבקרב הצעירים הפער בין הגברים לנשים גבוה מ-4 נקודות אחוז (אצל הצעירים - 13.9% מול 9.8%; אצל המבוגרים - 12.5% מול 7.9%). לגברים ולנשים יחד עומד שיעור היציאה הכללי על 11.2%, ובקרב הצעירים על 12%. הפער הגדול שנמצא בין גברים לנשים בסקר החברתי שונה מהממצאים של רגב וגורדון (2021), שיפורטו בסעיף הבא, המלמדים על דמיון יחסי.

7. בניתוח זה לא נעשה שימוש בנתונים על צעירים מתחת גיל 25 שכן בסכ"א יש ייצוג חסר לגברים צעירים חרדים (שלעיתים קרובות חיים בפנימיות), נוסף על המגבלה לזהות דתיות של צעירים המתגוררים בבית הוריהם (ראו סעיף א-2.4).

תרשים א-2 | שיעורי היציאה - בחלוקה לקבוצות גיל ולפי מגדר (הסקר החברתי 2020-2022)

מקור: נתוני הסקר החברתי, נשים וגברים מרקע חרדי.

א-3.2 שיעורי היציאה אצל רגב וגורדון בהשוואה לסקר החברתי 2017-2018

רגב וגורדון (2021) הציגו נתונים על שיעורי היציאה לשנת 2017 וחלקית לשנת 2018. לבני 20-64 הוצגו הנתונים באופן מקובץ בחלוקה לפי מגדר, ובקבוצות הכוללות גברים ונשים הובאו הנתונים בחלוקה לחמישה שנתונים. בסעיף זה מושוים נתונים אלו לנתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2018 בשתי השוואות: שיעורי היציאה בקרב בני 20-64 בחלוקה לפי מגדר, וכן שיעורי היציאה לפי קבוצות גיל בקרב בני 20-34.⁸ את הנתונים של הסקר החברתי לאותן שנים יש לסייג שכן שולי השגיאה גבוהים, ובחלק מקבוצות הגיל האומדנים לטווח של שנתיים בלבד תנודתיים יותר. אנו מציגים את הנתונים רק כדי להשוותם לנתונים דומים אצל רגב וגורדון (לנתוני מגמות על פני זמן לצעירים ראו סעיף הבא).⁹

לפי רגב וגורדון עמד שיעור היציאה הכללי (גברים ונשים, בני 20-64) על 13.3% לעומת 9.9% בסקר החברתי (תרשים א-3א). שני המקורות דומים יותר באומדני שיעור היציאה בקרב הגברים (13.8% אצל רגב וגורדון מול 11.6% בסקר החברתי), אך שונים באומדנים בקרב הנשים (12.8% אצל רגב וגורדון מול 8.1% בסקר החברתי). אומדנים אלו מצביעים על הבדל ניכר בין שיעורי היציאה של גברים ונשים: לפי רגב וגורדון הפער בין שיעור היציאה של גברים לזה של נשים הוא של נקודת

לבני 20-64 בשנים 2017-2018 - רגב וגורדון מציגים דמיון בשיעורי היציאה של נשים (12.8%) ושל גברים (13.8%), ואילו בסקר החברתי קיים פער ניכר בין נשים (8.1%) לגברים (11.6%)

אחוז בלבד, ואילו בסקר החברתי הפער גבוה ועומד על 3.5 נקודות אחוז.

עם זאת את נתוני הסקר החברתי לנשים יש לסייג בשל חשד לדיווח חסר של נשים. בסקר החברתי קיימת תופעה מוכרת של יחס לא מאוזן בין גברים לנשים בקרב חרדים כיום ובעלי רקע חרדי,¹⁰ תופעה שאף אילצה את הלמ"ס לבצע תיקונים סטטיסטיים לצורך חישוב תחזיות אוכלוסייה (פלטיאל ואחרים, 2012; פראן וקלינגר 2018).¹¹ ייתכן שנשים נוטות פחות להגדיר עצמן כחרדיות או שגדלו בבית חרדי. אם שיעור הנשים שלא מדווחות שגדלו כחרדיות גבוה יותר בקרב היוצאות, הדבר יביא לידי הטיית הנתונים. כדי לבדוק האם אכן יש הטיה בדיווח של נשים דרוש מחקר מעמיק.

8. איננו מציגים נתונים השוואתיים לבני 35-64 מכיוון שהאומדנים של רגב וגורדון (2021) לקבוצה זו לשנת 2017 שונים מהותית מהנתונים שהם מציגים לשנת 2018.

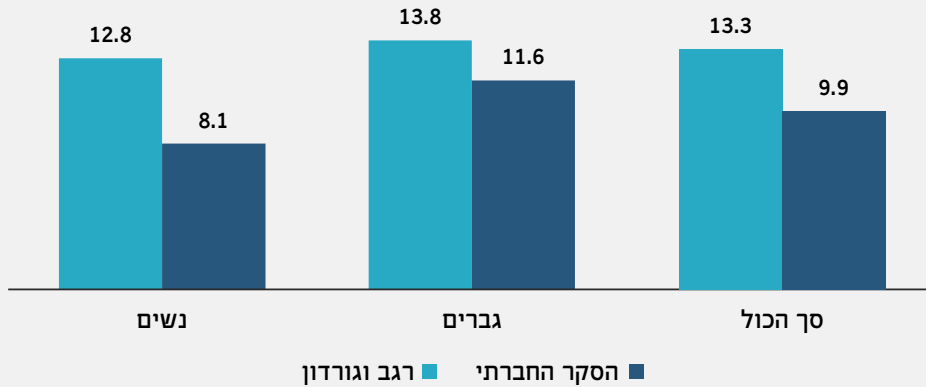
9. את נתוני רגב וגורדון (2021) איננו משווים לנתוני סכ"א בשיטת דש"ת שכן הם הציגו ניתוח לגברים בני 20-64, הכולל צעירים בני פחות מ-25, שלגביהם הזיהוי של חרדי בהווה בנתוני סכ"א אינו מהימן (בשל הזיהוי ברמת משק הבית).

10. בקרב כלל בעלי רקע חרדי היחס בין הגברים לנשים (מספר הגברים לכל 100 נשים) עומד על 113 בקרב הצעירים (25-34) ועל 116 בקרב המבוגרים (35-54). הדומה יחסית ליחס בקרב כלל החרדים כיום, העומד על 110 ו-117 בהתאמה. בקרב כלל היהודים עומד היחס על 101 ו-97.

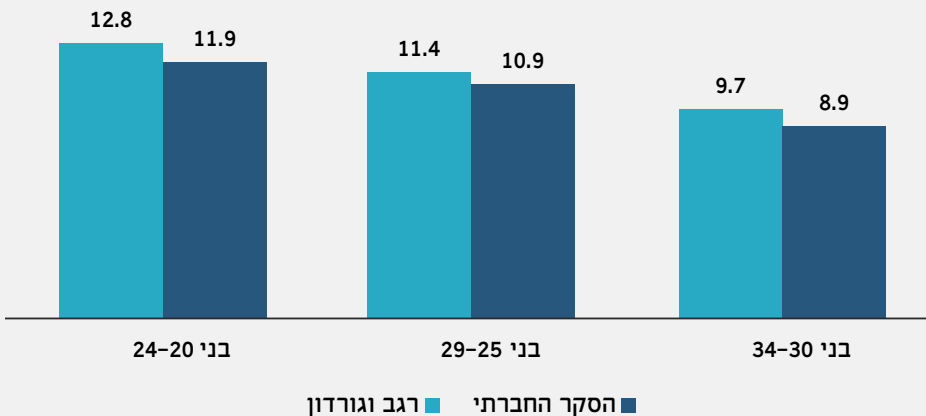
11. החוקרים משערים כי התופעה נגרמת בשל מבנה האמידה והדגימה בסקר החברתי וחוסר העקביות בדיווח ההגדרה העצמית (פלטיאל ואחרים, 2012; פראן וקלינגר, 2018).

תרשים א-3 | שיעורי היציאה - בחלוקה למגדר ולקבוצות גיל לפי מקור הנתונים (2018-2017)

א. לפי מגדר בני 20-64

ב. לפי קבוצות גיל

מקורות: הסקר החברתי - נתוני הסקר החברתי לשנים 2018-2017, בעלי רקע חרדי (נשים וגברים); רגב וגורדון - עיבודי רגב וגורדון (2021) לנתוני סכ"א, נשים וגברים. תרשים א (מגדר) - לשנת 2017; תרשים ב (קבוצות גיל) - ממוצע עיבודיהם לשנים 2018-2017.

בחינת הנתונים בקרב צעירים מעלה תמונה מורכבת (תרשים א-3ב). מצד אחד, לפי רגב וגורדון שיעורי היציאה בכל אחת מקבוצות הגיל הצעירות (20-34) נמוך מהממוצע לבני 20-64 (13.3%), ומצד שני שיעורי היציאה יורדים עם עליית הגיל (9.7% בקרב בני 34-30 בהשוואה ל-12.8% בקרב בני 20-24). נראה ששיעורי היציאה בגילאי 20-64 הושפעו משיעור גבוה חריג בגילים המבוגרים יותר.¹²

על פי רגב וגורדון שיעור היציאה בקרב צעירים בני 20-34 (-8.9%) נמוך מהאומדן הכללי של בני 20-64 (13.3%)

12. במחקר רגב וגורדון (2021) מציגים שיעורי יציאה לשנת 2018 לפי חמש שנתונים ולשנת 2017 הם מציגים עבור בני 20-60 וכן לחמש שנתונים עבר בני 20-34. נתוני התרשים לקבוצות גיל הן ממוצע של השנים 2018-2017 מהמחקר שלהם.

א-4 מגמות בשיעורי היציאה לפי הסקר החברתי

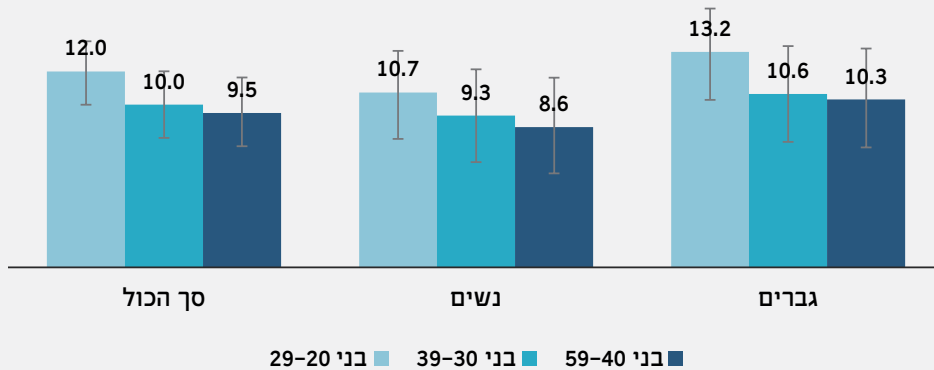
חלק זה מציג מגמות בשיעורי היציאה על בסיס נתוני הסקר החברתי בחלוקה לפי מגדר. לצורך ניתוח המגמות תחילה יוצגו שיעורי היציאה בשנים 2017-2022 לפי קבוצות גיל, ואחר כך מגמות על ציר הזמן בשיעורי היציאה בקרב צעירים בני 20-34.

אך שכדי להשוות מאפייני יוצאים אנו מעדיפים להשתמש בשני מקורות נתונים, בניתוח זה נעשה שימוש בנתוני הסקר החברתי בלבד (ולא בנתוני סכ"א) בשל החשש שנתוני סכ"א אינם מתאימים לניתוח של מגמות צמיחת האוכלוסייה. בכל האמור באומדנים של מספר החרדים כיום ושל בעלי רקע חרדי נתוני סכ"א מציגים מגמות בלתי מוסברות, שנמצאו רק בהם ולא בסקר החברתי. ייתכן כי מגבלה זו יסודה במבנה המתודולוגי של הסקר, שהותאם לזהות מגמות בתעסוקה ופחות להתפתחות גודלי אוכלוסייה (להרחבה ראו בנספח א-1).

הן אצל גברים והן אצל נשים שיעורי היציאה גבוהים יותר בקרב צעירים

מניתוח הנתונים עולה כי בקבוצות הגיל המבוגרות יותר שיעורי היציאה נמוכים יותר (תרשים א-4). בקרב הצעירים בני 20-29 עמד שיעור היציאה בתקופה שנבחנה על 12%, בקבוצת הביניים של בני 30-39 על 10%, ובקרב המבוגרים בני 40-59 על 9.5%. תופעה זו קיימת הן אצל גברים והן אצל נשים - כשבקרב הנשים הפער בין הצעירות למבוגרות עמד על כ-2 נקודות אחוז (10.7% לעומת 8.6%), ואצל הגברים - על כ-3 נקודות אחוז (13.2% לעומת 10.3%). נתונים אלו רומזים על עלייה כללית בשיעורי היציאה - בהנחה שעיקר היציאה מתרחשת בגיל צעיר. בחינת העלייה תיעשה באמצעות השוואה של מגמות על פני הזמן בקרב צעירים.

תרשים א-4 | שיעורי היציאה - בחלוקה לפי מגדר ולקבוצות גיל, 2017-2022

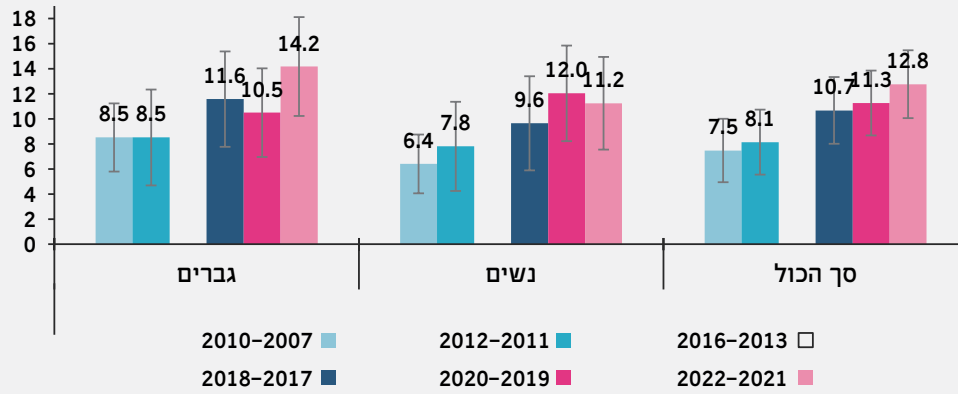
מקור: נתוני הסקר החברתי, נשים וגברים מרקע חרדי.

לצורך בחינת השינויים בשיעורי היציאה על פני הזמן באותה קבוצת גיל נעשה ניתוח מגמות של שיעור היציאה בקרב צעירים בני 20-34. הניתוח בחן מגמות לשנים מקבוצות בשתי תקופות זמן - 2007-2012 (הגל הראשון) ו-2017-2021 (הגל השני) (תרשים א-5).¹³

13. המשתנה רמת דתיות הבית בגיל 15 המאפשר לזהות בעלי רקע חרדי לא היה זמין לפני שנת 2007 וכן בשנים 2013-2016.

תרשים 5-א | מגמות בשיעורי היציאה - בחלוקה לפי מגדר, בני 20-34

מקור: נתוני הסקר החברתי, גברים ונשים מרקע חרדי.
 המשתנה "רמת דתיות הבית בגיל 15" אינו זמין בנתונים לפני שנת 2007 ובשנים 2016-2013.
 בשנת 2011 נעשה שינוי מתודי בסקר החברתי: לשכבות הדגימה והניפוח נוסף המשתנה חרדי לפי הגדרה מנהלית (פורטנוי, 2007).

מניתוח המגמות עולה כי הן אצל גברים והן אצל נשים ניכרת מגמה של עלייה בשיעור היציאה בקרב צעירים. בסך הכול עלה השיעור בעקביות מ-7.5% בשנים 2010-2007 עד 12.8% בשנים 2022-2021. עלייה זו ניכרת גם בניתוח נפרד לגברים ולנשים, אם כי בניתוח כזה היא תנודתית יותר. בקרב הגברים עמד שיעור היציאה בגל הראשון על 8.5% ובגל השני על 14.2%-10.5%; ובקרב הנשים על 7.8%-6.4% בגל הראשון, ועל 12%-9.6% בגל השני. ככלל ניכרת מהממצאים עלייה בשיעורי היציאה, הבולטת יותר בקרב נשים. מכיוון ששולי השגיאה גבוהים, יש להתייחס לנתונים אלו בזהירות. במחקר שיתפרסם בקרוב נעמיק בנושא זה.

א-מקורות

אסקריא (2022). **דוח צרכים בהייטק**. מכון אסקריא והמיזם הלאומי לשילוב חרדים בהייטק, פברואר. אתר הג'וינט. וינרב, א', ובלס, נ' (2018). **מגמות שינוי ברמת הדתיות בחברה היהודית** (נייר מדיניות 02.2018). מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל.

למ"ס (2023). **סקר כוח אדם 2021**. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

משרד ראש הממשלה (2021). **הגדרות ומקורות מידע על האוכלוסייה החרדית הקיימים בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה** (מצגת). <http://tinyurl.com/msymkh6v>

פורטנוי, ח' (2007). **אפיון רמת הדתיות באוכלוסייה היהודית על פי זיקה למוסדות חינוך** (נייר טכני מס' 19). הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

פליטאל, א', ספולקר, מ', קורנילנקו, א', ומלדונדו, מ' (2012). **תחזית אוכלוסייה לישראל לטווח ארוך: 2009–2059** (נייר טכני 27). הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

פראן, ס', וקלינגר, א' (2018). **תחזית אוכלוסיית ישראל 2015–2065**. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

פרידמן, י', שאול-מנע, נ', פוגל, נ', רומנוב, ד', עמדי, ד', פלדמן, מ', סחייק, ר', שיפריס, ג', ופורטנוי, ח' (2011). **שיטות מדידה ואמידת גודלה של האוכלוסייה החרדית בישראל** (נייר טכני 25). הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

רגב, א', וגורדון, ג' (2021). **מגמות ההצטרפות והעזיבה במגזר החרדי**. המכון הישראלי לדמוקרטיה.

שנפלד, מ' (2020). הזכות לחינוך: יוצאים בשאלה בישראל ומאבקם להזדמנות שווה. אתר יוצאים לשינוי.

שראל, מ', וגלבוט, י' (2017). האם קיים מעבר נטו משמעותי של יהודים בישראל בין קבוצות החילונים-מסורתיים-דתיים-חרדים? אתר פורום קהלת למדיניות. <http://tinyurl.com/5997kce6>

א-נספחים

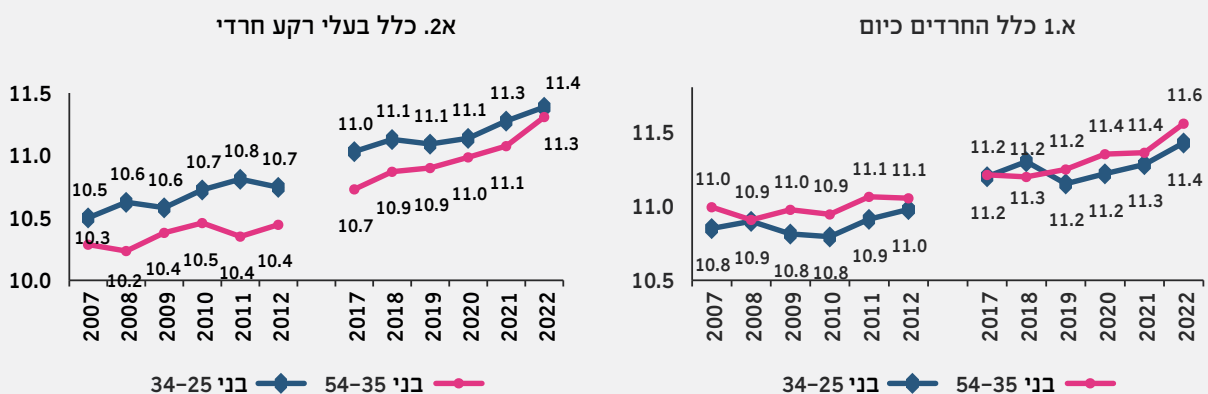
נספח א-1 השוואת גידול אוכלוסייה

כדי לנתח את מאפייני היוצאים אנו משתמשים כאמור בשני מקורות עיקריים: הסקר החברתי וסקר כוח אדם (סכ"א) של הלמ"ס. נתוני המקורות אינם חופפים זה לזה, וכשמדובר באומדני גודל של האוכלוסייה בנתוני סכ"א, בכל האמור בחרדים כיום ובבעלי רקע חרדי קיימות מגמות בלתי מוסברות המעלות חשש לחוסר התאמה לאומדנים של גודלי אוכלוסייה.

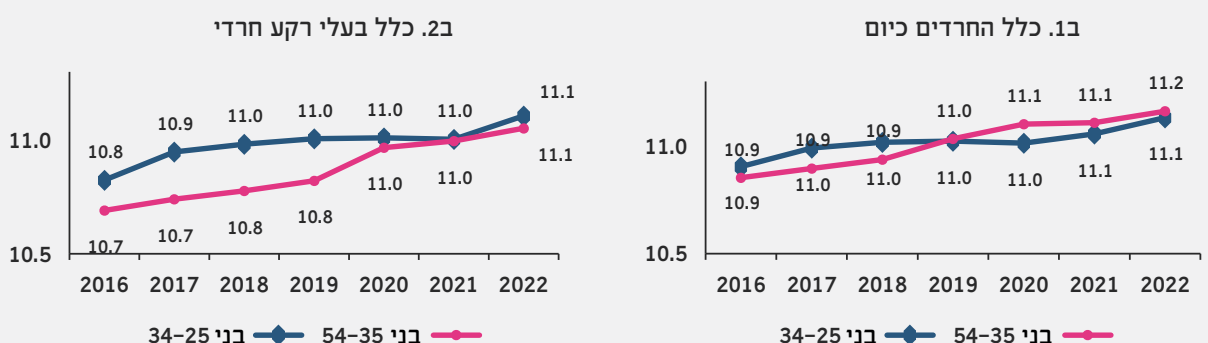
הנתונים להלן מציגים מגמות גידול אוכלוסייה בקרב גברים על בסיס הנתונים המופיעים בשני המקורות הללו, כשנתוני הסקר החברתי מוצגים לשנים 2007-2022, ונתוני סכ"א לשנים 2016-2022. הנתונים מוצגים בחלוקה לצעירים (בני 25-34) ולמבוגרים (בני 35-54).

תרשים א-נ-1: מגמות אומדני גודל האוכלוסייה (לוג)¹⁴ - לפי קבוצה ולפי מקור נתונים

א. הסקר החברתי

ב. סקר כוח אדם (סכ"א)

מקורות: **הסקר החברתי** - נתוני הסקר החברתי לגברים, המזהה עבר והווה חרדיים לפי הגדרה עצמית; **סקר כוח אדם** - נתוני סכ"א לגברים ילידי ישראל, המזהה את העבר החרדי לפי דיווח עצמי על לימודים בישיבה חרדית והווה בהגדרת עצמית.

המשתנה "רמת דתיות הבית בגיל 15" אינו זמין בנתוני הסקר החברתי לפני שנת 2007 ובשנים 2013-2016. בשנת 2011 נעשה שינוי מתודי בסקר החברתי: לשכבות הדגימה והניפוח נוסף המשתנה חרדי לפי הגדרה מנהלית (פורטנוי, 2007).

14. כאשר קצב גידול האוכלוסין השנתי נמוך יחסית, הפרש לוג גודל האוכלוסייה בין שנים קרובות מציג בקירוב את קצב גידול האוכלוסין. מסיבה זו הצגה של גודל האוכלוסייה בסקלה לוגריתמית מאפשרת להשוות שינויים יחסיים בין קבוצות השונות בגודלן אך גדלות בקצב נמוך יחסית.

לפי נתוני הסקר החברתי ניכרת מגמה יציבה יחסית באומדנים של גודלי האוכלוסייה, ובין שתי קבוצות הגיל נמצא הבדל נמוך ויציב למעט תנודתיות זמנית שנגרמת מטעויות דגימה רנדומליות. כך למשל בשנת 2018 נרשמה עלייה חד-פעמית בקרב הצעירים שהם חרדים כיום, אך זו ירדה חזרה בשנת 2019. בנתוני סכ"א לעומת זה אומדני גודלי האוכלוסייה יציבים פחות, ואינם תואמים את קצב הגידול של החרדים כיום ושל כלל בעלי רקע חרדי. בנתונים אלו, בשתי הקבוצות (חרדים כיום ובעלי רקע חרדי) במכלול לכל התקופה המבוגרים רשמו עלייה ניכרת, ואילו בקרב הצעירים נרשמה עלייה נמוכה בלבד.

יתרה מכך, הגידול לא היה אחיד במשך השנים. בשנים 2017-2020 נרשם שינוי קל בקרב הצעירים בהשוואה לגידול חד בקרב המבוגרים, בייחוד בשנים 2018-2019. הגידול במספר המבוגרים מול היציבות במספר הצעירים הביאה לידי מצב שבקבוצת החרדים כיום בתחילת התקופה היה האומדן של מספר הצעירים גבוה משל של המבוגרים, ובסוף התקופה היחס התהפך.

הסבר אפשרי לכך כי הוא שיטת הדגימה ואיסוף הנתונים של סקר כוח אדם - פקידות חוזרות לפי הדגם המוכר בסימן 4-8-4: לאחר דגימת הדירות הנתונים נאספים בשמונה ראיונות חוזרים: ארבעה בארבעת החודשים הראשונים, ולאחר הפסקה של שמונה חודשים - ארבעה ראיונות נוספים. תופעת הפקידות החוזרות מביאה לידי מתאם בין-תקופתי גבוה, בייחוד בקבוצות קטנות כמו היוצאים. מסיבה זו אומדני מגמות בסקר כוח אדם שאינם על פני משכי זמן ארוכים, מהימנותם פחותה - בדגש על משתנים שצפוי שיהיו קבועים על פני זמן.